

11.2.2026

Hallintovaliokunta
hav@eduskunta.fi

HE 189/2025 vp

HE laiksi hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021, *hyvinvointialuelaki*) muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan selkiytettäväksi hyvinvointialuelakia investointisuunnitelman laatimista ja toimittamista koskevien määräaikojen osalta (16 §). Lisäksi lakia ehdotetaan väliaikaisesti muutettavaksi siten, että lakiin lisätään säännös alijäämän kattamista koskevan määräajan jatkamisesta valtiovarainministeriön päätöksellä hyvinvointialueen hakemuksesta (115 a §). Hyvinvointialueelle voitaisiin myöntää mahdollisuus kattaa kertyneet alijäämät vuoden 2027 tai vuoden 2028 loppuun mennessä. Niiden hyvinvointialueiden, joiden alijäämän kattamista koskevan määräajan jatkaminen olisi välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi, mutta joille alijäämän kattaminen uudessa aikataulussa olisi mahdollista, kattamiskautta voitaisiin jatkaa. Ehdotettu alijäämän kattamismääräajan jatkamista koskeva sääntely olisi voimassa 31.12.2029 asti.

Voimassa oleva alijäämien kattamista koskeva sääntely

Hyvinvointialueissa säädetään talouden tasapainovaatimuksesta ja alijäämän kattamisvelvollisuudesta. Hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee pääsääntöisesti jatkossakin kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä. Toisaalta talousarvio tulee laatia realistisesti ja ottaa siihen tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Lisäksi talousarviossa osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan.

Kaikille hyvinvointialueille, Helsingin kaupunkia lukuun ottamatta, on kertynyt alijäämää järjestämisvastuiden ensimmäiseltä vuodelta 2023. Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle ja HUS-yhtymälle alijäämää kertyi jo vuonna 2022. Kaikille alueille, paitsi Helsingin kaupungille, kertyi uutta alijäämää myös vuonna 2024. Tämä tarkoittaa, että näiden alueiden pitäisi kerryttää vastaavan suuruinen ylijäämä vuosien 2025–2026 aikana saadakseen alijäämänsä katetuksi voimassa olevan lainsäädännön mukaisessa määräajassa.

Väliaikainen alijäämien kattamismääräajan jatkaminen

Esitys mahdollistaisi pidemmän alijäämien kattamiskauden erityisesti niille alueille, jotka ovat määrätietoisesti tasapainottaneet toimintaa ja talouttaan, mutta joille voimassa olevan lainsäädännön mukainen määräaika tulee vastaan liian nopeasti. Hyvinvointialueuudistuksen alkuvuosina kertyneet alijäämät ovat luonteeltaan poikkeuksellisia. Käsiteltävänä olevan sääntelyn täydentämisen myötä jokainen hyvinvointialue olisi nykyistä asianmukaisemmin

lainsäädäntökokonaisuuden piirissä siten, että suurimmalle osalle alueista alijäämän kattaminen laissa säädettävässä määräajassa olisi mahdollista ja muiden erityisen vaikeassa tilanteessa olevien alueiden asukkaiden perusoikeuksien toteuttamisen edellytykset turvattaisiin viime kädessä lainsäädännön mukaisten erillismenettelyjen kautta. Näyttää varsin todennäköiseltä, että kaikki alueet eivät saisi katettua alijäämiään edes vuoden 2028 loppuun mennessä. Niiden alueiden, jotka eivät objektiivisesti arvioiden kykene kattamaan kertyneitä alijäämiään edes pidennetyssä määräajassa, voidaan arvioida olevan sillä tavoin vaikeassa tilanteessa, että sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön harkittavaksi jää voimassa olevan lainsäädännön ja sen soveltamiskäytännön mukaisesti hyvinvointialueen arviointimenettelyn käynnistäminen.

Kattamismääräajan jatkamista koskevan sääntelyn edellytykset

Valtiovarainministeriö voisi hyvinvointialueen hakemuksesta päättää, että hyvinvointialueen, joka ei voisi kattaa taseeseensa kertynyttä alijäämää voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti tulisi kattaa alijäämä vuoden 2027 tai vuoden 2028 loppuun mennessä. Päätöksen voisi tehdä, jos:

- 1) määräajan jatkaminen on välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi;
- 2) kertynyt alijäämä on katettavissa 1 momentissa säädetyssä määräajassa; ja
- 3) hyvinvointialueella on aluevaltuuston hyväksymä suunnitelma kertyneen alijäämän kattamiseksi viipymättä.

Määräajan jatkamisen pituus riippuisi siitä, missä ajassa hyvinvointialueen taloudellisen tilanteen sekä aluevaltuuston hyväksymän suunnitelman perusteella objektiivisesti arvioiden alijäämän kattaminen olisi mahdollista. Kyse olisi hyvinvointialuekohtaisesta alueen talouden tilanteen ja näkymien kokonaistarkastelusta. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että toisaalta hyvinvointialueen kertynyt alijäämä olisi niin suuri, että objektiivisesti arvioiden alijäämä ei olisi katettavissa pääsääntönä olevassa kahden vuoden määräajassa, ja toisaalta sitä, että alijäämä ei kuitenkaan olisi liian suuri katettavaksi yhdellä tai kahdella vuodella pidennetyssä määräajassa. Hyvinvointialueen aluevaltuuston hyväksymässä toimeenpantavissa olevassa suunnitelmassa todettaisiin yksilöidyt toimenpiteet alijäämän kattamiseksi mahdollisimman pian. Suunnitelmassa on kuvattava toimenpiteiden taloudelliset vaikutukset.

Ottaen huomioon alueiden välillä olevat suuret erot kertyneen alijäämän määrässä ja alijäämän kattamisvelvoitteen edellyttämässä sopeutustarpeessa yleisen kaikkia hyvinvointialueita koskevan lisäajan ei kuitenkaan arvioida olevan välttämätön lakisääteisten palvelujen turvaamiseksi. Kaikkia hyvinvointialueita koskeva lisäaika voisi hidastaa hyvinvointialueiden talouden tasapainottamista myös niillä alueilla, joilla on edellytykset alijäämien kattamiseen aiemmin. Yleinen lisäaika johtaisi todennäköisesti kustannusten kasvun nopeutumiseen.

Kattamismääräajan jatkamista koskevan sääntelyn tavoitteet

Hallituksen esityksen tavoitteena on toteuttaa taloudellisesti mahdollisimman kestävä ja ennakoitava säädöstoimi. Esityksen mukainen lainsäädäntökokonaisuuden täydentäminen mahdollistaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä useammalle hyvinvointialueelle kertyneen alijäämän kattamisen lain mukaisessa määräajassa. Alueet voisivat myös laatia talousarvionsa

ja -suunnitelmansa paremmin hyvinvointialuelain mukaisesti. Näin ollen esitys vahvistaisi laillisuusperiaatteen toteutumista ja lisäisi oikeusvarmuutta.

Esityksellä tuetaan hyvinvointialueiden itsehallinnon toteutumista ja hyvinvointialueen omaa päätöksentekoa painottamalla alueiden mahdollisuuksia omin toimin sopeuttaa talouttaan ilman hyvinvointialueen arviointimenettelyä. Toisaalta niiden alueiden, joille kahdenkaan vuoden määräajan jatkaminen ei riittäisi, arvioidaan tarvitsevan voimakkaampaa valtion ohjausta tilanteensa vakauttamiseksi.

Kattamismääräajan jatkamista koskevan sääntelyn vaikutukset (ks. HE s. 15–22)

Hallituksen esityksen vaikutuksia valtion talouteen on pyritty arvioimaan valtiovarainministeriön kehittämällä aluekohtaisella simulaatiomallilla. Valtion talouden kannalta keskeinen vaikutusmekanismi on rahoituslain perusteella tehtävä rahoituksen jälkikätestarkistus. Esityksen voidaan katsoa olevan vähintään kustannusneutraali suhteessa voimassa olevaan sääntelyyn.

Esitys helpottaisi ehdotetun sääntelyn piiriin tulevien hyvinvointialueiden talouden suunnittelua. Simulaatiossa olettamana on, että alijäämien kattamisen tavoitevuosi (2027 tai 2028) johtaisi yksittäisillä alueilla koko maan viimeisen kahden vuoden kustannusten kasvua maltillisempaan kustannuskasvuun, mikä vaatisi alueilta edelleen paikoin huomattavan tiukkaa talouden sopeuttamista. Toisaalta tällöin päätäntävalta sopeutustoimista säilyy yksinomaan alueella.

Alueiden päivitysneiden taloustietojen perusteella tehty tarkastelu on liitteenä.

Investointisuunnitelmaa koskevan sääntelyn muuttaminen

Hyvinvointialueen investointisuunnitelma on tullut laatia seuraavaa tilikautta seuraavien neljän tilikauden aikana aloitettavista hyvinvointialuekonsernin investoinneista ja niiden rahoituksesta. Suunnitelma on tullut toimittaa toimivaltaisille ministeriöille kalenterivuoden loppuun mennessä. Hyvinvointialueet eivät ole pitäneet aikataulutusta onnistuneena. Hyvinvointialueiden investointien ohjauksen koordinaatioryhmä onkin yhdessä hyvinvointialueiden edustajien kanssa valmisteillut ehdotuksen investointisuunnitelman laatimista ja toimittamista koskevien määräaikojen muuttamisesta. Investointisuunnitelmaa koskeva esitys on toimitettava ministeriöille jatkossa toukokuun loppuun mennessä.

Hyvinvointialueiden investointisuunnitelmien ministeriöille toimittamisen aikataulun muutoksen tavoitteena on helpottaa investointisuunnitelmien valmistelua ja käsittelyä hyvinvointialueilla, kun kerrallaan olisi käsiteltävänä vain yksi, seuraavaa vuotta koskeva suunnitelma. Tavoitteena on myös parantaa investointisuunnitelmien tarkkuustasoa lyhentämällä suunnitelmien toimittamisen ja niiden toteuttamisen välistä aikaa.

Hallitusneuvos

Kirsi Ruuhonen

Liitteet:

Power point -esitys 12.2.2026